

***PROGRAM WSPARCIA RODZINY
W GMINIE MIEJSKIEJ HAJNÓWKA
NA LATA 2012-2015***

I. Wstęp

Gminny Program Wsparcia Rodziny został przygotowany w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. Nr 149 poz. 887 z późn. zm.). Jednym z celów jest stworzenie rozwiązań profilaktycznych umożliwiających działania osłonowe zapobiegające izolacji i marginalizacji mieszkańców Gminy Miejskiej Hajnówka, ratownicze i wspomagające dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Należy podkreślić, że działania na rzecz rodziny, to działania na rzecz całej wspólnoty, a wspierając rodzinę przyczyniamy się do rozwoju i wzmocnienia więzi w całej społeczności. W rodzinę należy inwestować i wierzyć w jej możliwości samodzielnego wykonywania podstawowych funkcji.

Reforma ustroju terytorialnego państwa przekazała zdecydowaną większość kompetencji na poziom samorządów gmin i powiatów. Służby opieki nad dziećmi i rodziną na terenie Unii Europejskiej, której Polska jest członkiem, działają na najniższym poziomie, a więc jak najbliżej rodziny.

Znaczenie rodziny dla społeczeństwa pozostaje na najwyższej pozycji. W rodzinie wychowują się kolejne pokolenia, które w okresie swej dorosłości kształtują społeczeństwo. Uwzględnienie możliwości rozwojowych rodziny, jej zdolności do przewyższania braków i pokonywania trudności jest podstawą programów ukierunkowanych na wspieranie i poprawę funkcjonowania rodzin. Człowiek może być wspierany jedynie w kontekście bliskich i znaczących systemów ludzkich, których jest częścią, a spośród których najważniejsza jest rodzina. To właśnie w rodzinie kształtuje się "kapitał ludzki", który jest wyznacznikiem tempa rozwoju danej społeczności.

Zawarte w niniejszym programie propozycje pomocowe wspierają rodzinę w prawidłowym wypełnianiu funkcji. Obejmują pomocą rodziny zagrożone różnego typu patologiami, dysfunkcyjne oraz dzieci i młodzież zagrożoną niedostosowaniem społecznym.

II. Rodzina jako podstawowe środowisko wychowawcze

Rodzina jest pierwszym i podstawowym środowiskiem wychowawczym dziecka. Istnieją różne typy rodzin reprezentujące różne rodzaje postaw wychowawczych, a te z kolei wpływają na przyjmowane przez dzieci i młodzież postawy społeczno-moralne. Prawidłowo funkcjonująca rodzina jest wartością, której w odniesieniu zarówno do jednostki, jak i do całego społeczeństwa, nie można niczym równoważnym zastąpić.

Rodzina, zarówno ta duża, jak i mała, spełnia w społeczeństwie wiele różnych funkcji. Funkcje te można ogólnie podzielić na cztery grupy:

1. Prokreacja i podtrzymanie ciągłości rodu.
2. Socjalizacja dzieci, czyli nauczenie ich reguł zachowania, uznanych prawideł postępowania w danym społeczeństwie i przekazanie przyjętego systemu wartości.
3. Zabezpieczenie podstawowych potrzeb (np. jedzenia, schronienia i ubrania) jej członkom.
4. Wskazanie odpowiedniego miejsca w społeczeństwie. Warto też wspomnieć, że rodzina jako grupa społeczna jest z natury cykliczna, czy też odnawialna. Człowiek, w miarę upływu lat, pełni kolejne role w rodzinie.

Rodziny to trwałe i otwarte systemy społeczne. Rodzina stanowi całość, która jest czymś więcej niż tylko sumą części. Kiedy mówimy o rodzinie jako systemie społecznym, myślimy przede wszystkim o procesie polegającym na komunikowaniu się, działaniu i współdziałaniu poszczególnych elementów, a nie o strukturalnych cechach układu. Tak więc rodzina, jeśli rozpatrywać ją w perspektywie systemowej, to grupa współzależnych od siebie osobników, których łączy poczucie historii, więzi emocjonalne oraz strategie działania w celu zaspokojenia potrzeb zarówno całej rodziny, jak i jej członków.

Funkcjonalna, zdrowa rodzina jest zdrową glebą, na której jej członkowie mogą wyrosnąć na dojrzałe istoty ludzkie. Wyróżnia się ona następującymi cechami:

- 1) zabezpiecza przetrwanie i rozwój;
- 2) zaspokaja potrzeby emocjonalne swoich członków; potrzeby te obejmują znalezienie równowagi pomiędzy autonomią i zależnością oraz nauką zachowań społecznych;
- 3) zapewnia rozwój i wzrastanie każdego członka, w tym także rodziców;
- 4) jest miejscem, gdzie rozwija się poczucie własnego „ja”;
- 5) jest podstawową „jednostką socjalizacji” i ma decydujące znaczenie dla przetrwania społeczeństwa.

Wymienione cechy zawierają się w twierdzeniu, iż rodzina odgrywa podstawową rolę w kształtowaniu zdrowia psychicznego dziecka, a tym samym kondycja rodziny ma zasadnicze znaczenie dla zdrowia psychicznego całego społeczeństwa.

III. Rodzinne i instytucjonalne formy opieki zastępczej

Dziecku, które z różnych przyczyn nie może wychowywać się w swojej naturalnej rodzinie, państwo zapewnia opiekę w rodzinnych lub instytucjonalnych formach opieki zastępczej.

W myśl przepisów ustawy o pomocy społecznej, instytucjonalną formę opieki sprawują placówki opiekuńczo-wychowawcze. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w zależności od podmiotu prowadzącego, dzieli się na:

- 1) publiczne - prowadzone przez gminę, powiat lub samorząd województwa;
- 2) niepubliczne - prowadzone na podstawie umowy o realizacji zadania z zakresu pomocy społecznej, przez organizacje pozarządowe prowadzące działalność w zakresie pomocy społecznej; osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancji wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności w zakresie pomocy społecznej.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wyróżnia się placówki opiekuńczo –wychowawcze następującego typu:

- 1) socjalizacyjne
- 2) interwencyjne
- 3) specjalistyczno – terapeutyczne
- 4) rodzinne

Przy czym placówka opiekuńczo – wychowawcza może łączyć zadania placówek o których mowa w pkt 1- 3.

W Polsce najczęściej funkcjonuje placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego.

Art. 20 Konwencji o prawach dziecka, ratyfikowanej przez Polskę w 1991 roku (Dz. U. Nr 120, poz. 526), stanowi, że " 1. Dziecko pozbawione czasowo lub na stałe swego środowiska rodzinnego lub gdy ze względu na swoje dobro nie może pozostawać w tym środowisku, będzie miało prawo do specjalnej ochrony i pomocy ze strony państwa. 2. Państwa – Strony zgodnie ze swym prawem wewnętrznym zapewnią takiemu dziecku opiekę zastępczą.

3. Tego rodzaju opieka może obejmować między innymi, umieszczenie w rodzinie zastępczej (...) adopcję lub – gdy jest to niezbędne – umieszczenie w odpowiedniej instytucji powołanej do opieki nad dziećmi. Przy wyborze odpowiednich rozwiązań należy w sposób właściwy uwzględnić wskazania w zachowaniu ciągłości w wychowaniu dziecka oraz jego tożsamości etnicznej, religijnej, kulturowej i językowej.”

Prawo to zapisane jest również w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w art.72 ust. 2: "Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych". W polskim systemie opieki nad dzieckiem osieroconym lub pozbawionym opieki rodziców biologicznych, ukształtowanym jeszcze przed 1989 rokiem, dominowały formy instytucjonalnej opieki całkowitej.

System opieki zastępczej aż do 1999 r. miał charakter resortowy. Zadania polityki społecznej realizowały wówczas trzy resorty: edukacji, pracy i polityki socjalnej oraz zdrowia i opieki społecznej. W 1999 roku, w wyniku przeprowadzonej reformy administracyjnej kraju, nałożono na powiaty obowiązek zapewnienia dzieciom i młodzieży pozbawionym opieki rodziców - zastępczego środowiska wychowawczego. Obecnie następuje przekształcanie istniejących form opieki instytucjonalnej w mniejsze struktury, zauważalny jest także rozwój rodzinnych form opieki z jednoczesną pracą na rzecz powrotu dziecka do rodziny naturalnej.

Przez rodzinną opiekę zastępczą rozumie się rodziny zastępcze (spokrewnione i nie spokrewnione oraz zawodowe, które pobierają wynagrodzenie za pełnienie takiej funkcji) oraz rodzinne placówki opiekuńczo-wychowawcze tj. rodzinne domy dziecka.

Rodzinny dom dziecka to placówka opiekuńczo-wychowawcza, która przeznaczona jest dla od 4 do 8 dzieci (wyjątkiem są sytuacje, kiedy do placówki zostaje skierowane rodzeństwo wtedy dzieci może być więcej).

IV. ZAŁOŻENIA GMINNEGO PROGRAMU WSPIERANIA RODZINY

1. Zapobiegać powstawaniu sytuacji wymagających interwencji kryzysowej.
2. Zapobiegać uzależnieniom od substancji psychoaktywnych.
3. Zapobiegać niedostosowaniu społecznemu dzieci i młodzieży.
4. Zapobiegać niepowodzeniom szkolnym.
5. Zapobiegać niedożywieniu dzieci.
6. Zapewnić opiekę nad dziećmi podczas pracy rodziców.
7. Rozwiązywać sytuacje kryzysowe.
8. Udzielać pomocy w przezwyciężaniu uzależnień.
9. Zapewnić opiekę nad dziećmi wymagającymi oddziaływania wychowawczego.
10. Pomagać w przezwyciężeniu trudności szkolnych.
11. Zapewnić integralny rozwój psychofizyczny.
12. Zabezpieczyć podstawowe potrzeby materialne rodziny.
13. Przeciwdziałać marginalizacji i degradacji społecznej całych rodzin.
14. Poszukiwać nowych alternatywnych rozwiązań w zakresie pracy z dzieckiem.
15. Koordynować wszystkie działania instytucji samorządowych, a także organizacji pozarządowych mogących służyć pomocą potrzebującym dzieciom.
16. Aktywizować dzieci na rzecz własnego rozwoju.

V. PRIORYTETY W REALIZACJI PROGRAMU

1. Wzmocnienie i wyzwalanie zasobów tkwiących w rodzinach, pomoc w rozwiązywaniu życiowych problemów rodziny.
2. Wspieranie rodziców w wypełnianiu funkcji opiekuńczo -wychowawczych.
3. Poprawa bezpieczeństwa socjalnego rodzin.
4. Poprawa jakości życia rodzin zagrożonych ubóstwem i innymi problemami społecznymi.
5. Zapewnienie równego i sprawiedliwego dostępu do socjalnej, oświatowej i kulturalnej infrastruktury Gminy Miejskiej Hajnówka.
6. Wspieranie rodziny w realizacji funkcji wychowawczych, opiekuńczych i socjalnych oraz ochrona praw rodziny i dziecka.
7. Promocja rozwiązań systemowych w pracy z dziećmi i młodzieżą, przy szczególnym uwzględnieniu form opartych na elastyczności, kompleksowości, efektywności, ciągłości i różnorodności działania.

8. Przeciwdziałanie stanom grożącym degradacji społecznej, bezradności społecznej.
9. Uzupełnianie braków zdrowotnych, edukacyjnych, wychowawczych, społecznych i materialnych rodzin i dzieci.
10. Integracja podmiotów stanowiących bezpośrednie otoczenie wychowawcze dziecka oraz przeciwdziałanie i likwidacja czynników dezorganizujących środowisko wychowawcze dzieci i młodzieży.
11. Rozwijanie środowiska społecznego sprzyjającego wyzwalaniu potrzeb intelektualnych, twórczych, organizacyjnych i społecznych dzieci i młodzieży.
12. Ochrona dzieci i młodzieży przed porzuceniem, zaniedbaniem, przemocą, uzależnieniami oraz przestępczością.
13. Pomoc w integracji rodziny z jej otoczeniem społecznym.

REALIZATORZY PROGRAMU:

1. Gmina Miejska Hajnówka;
2. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce;
3. Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Hajnówce;
4. Zespół Interdyscyplinarny;
5. Placówki oświatowe i kulturalne.

PARTNERZY:

1. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Hajnówce;
2. Kuratorzy sądowi Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim;
3. Dzielnicy, Komenda Powiatowa Policji;
4. Psycholodzy i pedagodzy szkolni;
5. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Hajnówce;
6. Świetlica Socjoterapeutyczna przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Hajnówce;
7. Organizacje pozarządowe i związki wyznaniowe działające na rzecz wsparcia dziecka i rodziny,
8. Kluby i organizacje sportowe w Hajnówce.

VI. PRACA Z RODZINĄ

Rozbudowa systemu chroniącego rodzinę przed utratą bezpieczeństwa socjalnego:

1. Wsparcie dla rodzin z osobą długotrwale bezrobotną,
2. Rozwój systemu wsparcia dla rodzin z osobą niepełnosprawną i starszą,
3. Wsparcie rodzin zagrożonych ubóstwem,
4. Wsparcie rodzin z problemem uzależnienia,
5. Wsparcie rodzin z problemami opiekuńczo- wychowawczymi,
6. Poradnictwo specjalistyczne (prawnik, pracownik socjalny),
7. Kierowanie na leczenie odwykowe osób uzależnionych i współuzależnionych,
8. Dostarczenie usług i świadczeń pomocy społecznej rodzinom żyjącym w trudnych warunkach materialnych,
9. Zapobieganie niedożywieniu dzieci z rodzin ubogich,
10. Udzielanie pomocy rzeczowej w formie produktów spożywczych pobieranych z Kościoła Chrześcijan Baptystów w Hajnówce (Bank Żywności Program PEAD)
11. Akcje promocyjne i propagandowe,
12. Wspieranie rodziców w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych.

VII. PRACA Z RODZINĄ ZASTĘPCZĄ

1. Promowanie rodzinnej opieki zastępczej.
2. Ochrona dzieci pozbawionych opieki w rodzinie naturalnej przed instytucjonalnymi formami opieki.
3. Realizowanie szkoleń w zakresie tworzenia rodzinnych form pieczy zastępczej,
4. Wspieranie istniejących i tworzenie nowych niespokrewnionych z dzieckiem rodzin zastępczych, zawodowych niespokrewnionych z dzieckiem rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka,
5. Wszechstronna opieka nad dzieckiem pozbawionym elementarnego oparcia w rodzinie naturalnej,
6. Tworzenie infrastruktury niezbędnej dla dobrego funkcjonowania rodzinnej opieki zastępczej.

VIII. PRACA Z DZIEĆMI

1. Pomoc dla dzieci z rodzin nie objętych programami rządowymi w zakresie przygotowania wyprawki szkolnej,
2. Dofinansowanie wypoczynku letniego i zimowego dla dzieci,
3. Dostęp niezależnie od dochodu rodziny do specjalistów dziecięcych dla wszystkich dzieci z terenu miasta Hajnówka (psycholog dziecięcy, logopeda),
4. Promowanie lokalnych liderów.

IX. WYCHOWANIE (WSPARCIE SYSTEMU NORM I WARTOŚCI SPOŁECZNYCH GWARANTUJĄCYCH PRAWIDŁOWY PRZEBIEG PROCESU WYCHOWANIA)

1. Upowszechnianie w programach dydaktycznych zajęć profilaktyczno-edukacyjno-wychowawczych z zakresu dewiacji i patologii społecznej ze szczególnym uwzględnieniem profilaktyki uzależnień.
2. Ochrona dzieci i młodzieży przed nieprzystosowaniem społecznym, marginalizacją i społecznym wykluczeniem.
3. Kontynuowanie i wzbogacenie istniejących programów profilaktycznych i edukacyjnych wspierających wychowanie dzieci i młodzieży.
4. Inicjowanie programów informujących o źródłach zagrożeń cywilizacyjnych i kulturowych, metodach i technikach budowania odporności na manipulacje medialną, grupową, ekonomiczną, sposobach prewencji i radzenia sobie w sytuacjach trudnych.
5. Wspieranie idei wolontariatu.
6. Inicjowanie programów wyłaniania liderów młodzieżowych w różnych sferach życia publicznego.

X. EDUKACJA (WZBOGACENIE I UROZMAICENIE STANDARDOWEJ OFERTY DYDAKTYCZNEJ)

1. Wspieranie zajęć służących budowaniu postaw sprzyjających rozwijaniu umiejętności społecznych oraz przedsiębiorczości młodego pokolenia.
2. Szkoła, jako placówka integrująca wiedzę z różnych dziedzin, służąca wszechstronnemu rozwojowi indywidualnemu, ucząca krytycyzmu oraz angażująca i przygotowująca uczniów do rozwiązywania problemów jednostki, rodziny i społeczności.

3. Wspieranie i promocja uczniów uzdolnionych.
4. Wypracowanie procedury efektywnej selekcji, wyróżniania, nagradzania i monitoringu rozwoju młodzieży uzdolnionej.

XI. NIEPEŁNOSPRAWNI

Zapewnienie opieki osobom niepełnosprawnym poprzez:

1. Świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych,
2. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej,
3. Informowanie i wspieranie w udziale w programach PFRON,
4. Wspieranie programów rehabilitacyjnych przygotowujących młodzież niepełnosprawną do samodzielnego, niezależnego życia,
5. Wspieranie rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi,
6. Wspieranie programów promujących tolerancję wobec osób niepełnosprawnych,
7. Wspieranie programów integracyjnych wśród środowisk osób zdrowych i niepełnosprawnych.

XII. OSOBY STARSZE I SAMOTNE

1. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej zgodnie z ustawą o pomocy społecznej.
2. Świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania.
3. Poradnictwo i świadczenia administracyjne (np. pomoc w wypełnianiu wniosków o rentę i emeryturę itd.).

XIII. ZDROWIE

1. Kompensowanie deficytów zdrowotnych oraz świadczeń i usług z zakresu promocji zdrowia i zadań ze sfery zdrowia publicznego.
2. Wspieranie cyklicznych badań stanu zdrowia i sprawności.
3. Realizacja ochrony zdrowia z zakresu zdrowia publicznego (higiena, szczepienia ochronne i profilaktyka).

4. Realizacja programów profilaktycznych i prozdrowotnych w szkole (wady postawy, wymowy, zgryzu, wzroku i nieprawidłowego żywienia).
5. Realizacja programów przeciwdziałających przemocy, autoagresji i uzależnieniom.
6. Realizacja programów propagujących zasady zachowania bezpieczeństwa w ruchu ulicznym, w domu, w czasie zabawy, na wakacjach oraz w kontaktach z innymi ludźmi.
7. Promocja zdrowego trybu życia.

XIV. SPORT, REKREACJA I WYPOCZYNEK

1. Rozbudowa istniejącej i tworzenie nowej bazy aktywności sportowej i rekreacyjnej młodego pokolenia.
2. Wspieranie plenerowych imprez sportowych i rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży.
3. Wyrównywanie dysproporcji w dostępie dzieci i młodzieży do oferty sportowej, rekreacyjnej i turystycznej.
4. Współpraca w klubami sportowymi.
5. Wspieranie stałych zajęć rekreacyjnych i sportowo-rehabilitacyjnych dla osób niepełnosprawnych.
6. Wspieranie różnych form turystyki krajowej.
7. Wykorzystanie gminnej bazy sportowej na cele rekreacyjne i aktywność ruchową dzieci i młodzieży.
8. Dopuszaenie świetlic, klubów i miejsc spotkań dzieci i młodzieży.
9. Promocja form spędzania czasu wolnego przez młodzież, sprzyjających rozwojowi zainteresowań i przeciwdziałaniu nudzie:
  - α) realizacja projektów służących zdrowemu stylowi życia, przeciwdziałanie uzależnieniom i biernym formom spędzania wolnego czasu,
  - β) poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych,
  - χ) zagospodarowanie czasu wolnego dzieciom i młodzieży w okresie wakacyjnym i zimowym.

XV. BEZPIECZEŃSTWO

1. Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa i społecznej pewności siebie dzieci, młodzieży i osób dorosłych.

2. Rozwijanie programów przeciwdziałania przemocy rówieśniczej i szkolnej w środowisku lokalnym.
3. Rozwijanie programów promujących przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.
4. Promocja programów profilaktyczno-edukacyjnych realizowanych z Policją.
5. Promocja programów edukacyjnych, profilaktycznych, terapeutycznych związanych z uzależnieniem, adresowanych do dzieci i młodzieży.
6. Ochrona dzieci przed uzależnieniami w rodzinie.
7. Akcje informacyjne dla rodziców na temat zagrożeń uzależnieniami (alkohol, narkotyki, nikotyna, internet).
8. Kontrola zakazu sprzedaży papierosów, alkoholu dzieciom i młodzieży do lat 18.

XVI. REALIZACJA PROGRAMU

Działania mające na celu realizację założeń programu, a nastawione na bezpośrednią pracę z rodziną są koordynowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Hajnówce przy współpracy z Zespołem Interdyscyplinarnym Miasta Hajnówka oraz miejskich komisji poprzez:

1. Diagnozowanie problemów rodziny i dziecka,
  2. Podejmowanie działań w środowisku, inicjowanie interwencji w uzasadnionych przypadkach,
- Opracowywanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach,
4. Rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym,
  5. Monitorowanie sytuacji rodzin, zwłaszcza niewydolnych w sprawach opiekuńczo -wychowawczych, uzależnionych, stosujących przemoc,
  6. Dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin oraz efektów tych działań.

Środki na realizację programu pochodzić mogą z:

- a) budżetu Miasta (planowane w toku prac nad budżetem miasta);
- budżetu państwa (programy rządowe, konkursy);
dotacje unijne;
sponsorzy;

Promocja i monitorowanie programu

Gminny Program Wsparcia Rodziny będzie promowany poprzez:

- plakaty umieszczane na terenie miasta;
- 2) ulotki i wizytówki informacyjne rozpowszechniane w trakcie imprez społeczno-kulturalnych;

informacje w mediach;

strony internetowe;

- 5) w trakcie konferencji, spotkań szkoleniowych, imprez kulturalno-sportowych z udziałem adresatów.

Monitorowanie programu polegać będzie na gromadzeniu informacji dotyczących projektów pomocowych realizowanych przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej, edukacyjne oraz organizacje pozarządowe w zakresie pomocy i integracji społecznej.

Program obejmuje podstawowe kierunki działań, monitorowanie poszczególnych zadań będzie dokonywane również poprzez analizę statystyczną efektów zawierających się w danych:

- a) ilość interwencji kryzysowych;
- b) liczba osób uczestniczących w konferencjach, szkoleniach;
- c) liczba rodzin żyjących w ubóstwie z określeniem przyczyn ubóstwa;
- d) liczba rodzin niewydolnych wychowawczo z określeniem powodów zjawiska;
- e) ilość porad udzielanych przez specjalistów;
- f) liczba rodzin, w których występuje zjawisko przemocy domowej;
- g) liczba dzieci objętych pomocą socjalną i materialną;
- h) liczba dzieci objętych pomocą profilaktyczną, korekcyjną w placówkach dziennych;
- i) liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych;
- j) liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych;
  - k) liczba dzieci opuszczających rodziny zastępcze oraz placówki przed usamodzielnieniem (m.in. powrót do rodziny naturalnej, adopcja);
  - l) liczba osób usamodzielnionych;
- ł) kwota wydatkowana na pomoc pieniężną na częściowe utrzymanie dzieci w rodzinach zastępczych;
  - m) kwota wydatkowana na opłaty za pobyt dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych;
  - n) kwota wydatkowana na pomoc społeczną skierowaną do rodzin wychowujących dzieci.